Károli Könyvek

Tanulmánykötet

BÍRÓI SZEREPEK ÉS MÉLTÁNYOSSÁG

Gombos Katalin
Gyarmathy Judit
Miskolczi Bodnár Péter
Pecsenye Csaba
Pribula László
Székely Botond
Szöllősi-Barát Szabolcs
Tóth J. Zoltán
Varga Nelli
Visontai Szabó Katalin

Szerkesztette: Miskolczi Bodnár Péter

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

L'Harmattan

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

Bírói szerepek és méltányosság

Judicial Roles and Fairness

Szerkesztette Miskolczi Bodnár Péter

https://orcid.org/0009-0004-3838-1504

Jogtudomány / Law (12870)

bírói függetlenség, jogalkalmazás, méltányosság

judicial independence, enforcement, fairness

ISBN 978-615-7145-17-7 (pdf)

DOI: https://doi.org/10.56037/978-615-7145-17-7

https://openaccess.pub

BÍRÓI SZEREPEK ÉS MÉLTÁNYOSSÁG

Károli Könyvek

tanulmánykötet

Sorozatszerkesztő: Sepsi Enikő

A szerkesztőbizottság tagjai:
Boros Gábor, Csanády Márton, Csoma Mózes, Fabiny Tibor,
Furkó Péter, Homicskó Árpád, Jakab Éva, Kendeffy Gábor,
Literáty Zoltán, Pap Ferenc, Stubnya Gusztáv, Tóth J. Zoltán

BÍRÓI SZEREPEK ÉS MÉLTÁNYOSSÁG

Szerkesztette:
Miskolczi Bodnár Péter

Károli Gáspár Református Egyetem • L'Harmattan
Budapest, 2026

Jelen kötet a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kutatási pályázati felhívása keretében megvalósult, 10641A800 témaszámú, „Bírói szerepek” című kutatás eredményeként jött létre.

© Károli Gáspár Református Egyetem, 2026
© L’Harmattan Kiadó, 2026
© L’Harmattan Open Access, 2026
© Szerzők, szerkesztő, 2026

Felelős kiadó:
Gyenes Ádám, a L’Harmattan igazgatója és Trócsányi László, a KRE rektora
Károli Gáspár Református Egyetem
1091 Budapest, Kálvin tér 9.
Telefon: 455-9060
Fax: 455-9062

Szerkesztő:
Miskolczi Bodnár Péter
tanszékvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, Magyarország

Szakmai lektorok:
Boóc Ádám
Pribula László
Nochta Tibor

A borító Pierre Subleyras: *Justice (Igazságosság)* című, 18. századi festményének felhasználásával készült

ISBN 978-963-646-637-4
ISBN 978-615-7145-17-7 (pdf)
DOI: https://doi.org/10.56037/978-615-7145-17-7
ISSN 2062-9850

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L’Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: +36-70-554-3177
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Dékáni köszöntő *(Tóth J. Zoltán)* 7

Bírói szerepek

Pecsenye Csaba: A bíróságok működésének hatékonyabbá tétele 11
Miskolczi Bodnár Péter: A bírói tevékenység főbb területei
a magánjogi szerződések tekintetében 17
Pribula László: Az új polgári perrendtartás által megkívánt
és megvalósult bírói szemlélet 37
Gombos Katalin: Bírói szerepek az előzetes döntéshozatali eljárásban 47
Visontai-Szabó Katalin: Bírói szerepek a családjogi perekben 57
Varga Nelli: Bírói szerepek a magánjogi jogterületek metszéspontján 67
Miskolczi Bodnár Péter: Az ügyre vonatkozó norma keresése 75
Gyarmathy Judit: Bírói szerepek a digitalizációval összefüggésben 89

Méltányosság

Miskolczi Bodnár Péter: A méltányosság funkciója és fajtái.
A bírói méltányosság alkalmazási területei a Ptk.-ban 101
Szöllősi-Baráth Szabolcs: Teleológia és bírói méltányosság
a magánjogban 121
Miskolczi Bodnár Péter: Bírói méltányosság a magánjogi
szerződések világában 131
Székely Botond: A sportügyekben eljáró választott bíróságok
méltányossági gyakorlata 149

A kötet szerzői 157

Rezümé 158

BÍRÓI SZEREPEK AZ ELŐZETES DÖNTÉSHOZATALI ELJÁRÁSBAN

Gombos Katalin

A bírói szerepek

A jogtudomány többfajta bírói szerepfelfogást különböztet meg.[1] A normatív szempontok szerinti klasszikus, Montesquieu-i hagyományokhoz kötődő jogpozitivista felfogás szerint a bíró a „törvény szája" (la bouche de la loi[2]), azaz a jogalkalmazási tevékenység során a jogszabály deduktív módszerrel történő alkalmazására kerül sor. Ehhez képest a jogértelmezési tevékenységgel párosuló jogalkalmazás során már van némi (az alkalmazott különféle jogértelmezési módszerekhez kötődő) kreatív mozgástér. Tipikusan erről van szó, ha nyitott normákat (open texture), generálklauzulákat kell alkalmazni, amelyek esetén a jogalkalmazás szükségképpeni eleme a jogértelmezés. Vannak azonban olyan helyzetek is, amelyekben már a jogfejlesztő (policy-oriented) bírónak kell megjelenni, mert programjellegű vagy hiányos tartamú normák esetén is szükséges bírói döntést hozni (a jogvitát elbírálni). Így a modern bíró egyszerre jogalkalmazó, értelmező és döntéshozó, azaz a többféle normatív dimenziójú (Hart-i értelemben a jog keretei által behatárolt normatív-dogmatikai dimenzió,[3] Dworkin-i értelemben a jog igazolására szolgáló értelmezési-morális dimenzió,[4] Posner-i értelemben a jog működése érdekében pragmatikus-intézményi dimenzió[5]) szerep metszéspontjában áll. Kutatások mutatnak rá arra is, hogy a bírói szerep intézményi környezetben működik (bírósági szervezet), a bíró – mint „hivatalviselő" – egy olyan bírósági szervezet része, amely szabályok által strukturált,

[1] Soltész Judit: A bíráskodás szerepelméleti aspektusai, *Jogtudományi Közlöny*, 2002/6, 297–301. https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5348923 (Letöltés: 2026. szeptember 30.)

[2] Montesquieu [De l'esprit des lois, XI. könyv, 6. fejezet (De la constitution d'Angleterre), 1748.] eredeti megfogalmazása szerint: „Les juges de la nation ne sont […] que la bouche qui prononce les paroles de la loi, des êtres inanimés qui n'en peuvent modérer ni la force ni la rigueur."

[3] Lásd részletesen: Herbert L. A. Hart: *The Concept of Law*, Clarendon Press, Oxford 1994, különösen 94–110, 124–136, 272–276.

[4] Ronald Dworkin: *Taking Rights Seriously*. Harvard University Press, Massachusetts, 1977, különösen: 81–130.

[5] Richard A. Posner: *How Judges Think*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2008, különösen 19–56; uő: *The Problems of Jurisprudence*, Harvard University Press, 1990, különösen 354–399.

hierarchikusan szervezett és formális kompetenciákhoz kötött, azaz működését szervezeti, hierarchikus és bürokratikus tényezők is befolyásolják.[6] A bíró feladata a társadalmi konfliktuskezelés[7] is, ezért egyfajta konfliktusmenedzser szerepet is betölt. A szerep szempontjából jelentős továbbá, hogy a tényleges döntéshozatal során pszichológiai tényezők is befolyásolják, így a bírói szerep vizsgálata nem redukálható tisztán normatív modellekre.[8]

A bírói szerepek változása uniós jogi kontextusban

Az európai (különösen uniós) kontextusban a bíró szerepe több szempontból is megváltozott és kibővült. Az uniós jog egyik legjelentősebb strukturális sajátossága ugyanis, hogy alkalmazása túlnyomó részben decentralizált módon, a tagállami bíróságokon keresztül valósul meg. A tagállami bíró e kontextusban uniós bíróként (juge de droit commun du droit de l'Union) jár el, amennyiben köteles biztosítani az uniós jog teljes érvényesülését.[9] Ez azt jelenti, hogy a bírák a hagyományos tagállami bírói tevékenységgel összefonódva gyakorolnak egyaránt hazai és európai uniós jogalkalmazói feladatokat. A tagállami bíró az uniós jog első vonalbeli kapuőre. Nem csupán kiegészítő feladatot lát el, hanem ő az, akin keresztül az uniós jogrendszer beáramlik a nemzeti jogrendszerbe. Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése ezt ma már kifejezett kötelezettségként is rögzíti: „A tagállamok megteremtik azokat a jogorvoslati lehetőségeket, amelyek az uniós jog által szabályozott területeken a hatékony jogvédelem biztosításához szükségesek." A tagállami bíró így biztosít ítélkezési tevékenysége során egyben uniós bírói jogvédelmet,[10] amely olyan átfogó, a jogállamiságon alapuló rendszer, amely elősegíti az uniós jogból eredő jogok érvényesítését.

[6] Max Weber: *Wirtschaft und Gesellschaft*, Mohr, Tübingen, 1922, 650–678.

[7] Gyekiczky Tamás: Klasszikus tudásszociológiai modellek a jogrendszerről és a bírósági eljárásokról, *Eljárásjogi Szemle*, 2018/4, 1–9. https://szakcikkadatbazis.hu/doc/8592604 (Letöltés: 2026. szeptember 30.)

[8] Chris Guthrie – Jeffrey J. Rachlinski – Andrew J. Wistrich: Judging by Heuristic: Cognitive Illusions in Judicial Decision Making, *Judicature* 86, 2002/1, 44–50. (*Cornell Law Faculty Publications*, 862.) https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1733&context=facpub (Letöltés: 2026. szeptember 30.); uők: Inside the Judicial Mind, *Cornell Law Review*, vol. 86, 2001/4, 777–830. (*Cornell Law Faculty Publications,* 814.) https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1734&context=facpub (Letöltés: 2026. szeptember 30.)

[9] Koen Lenaerts – Piet Van Nuffel: *European Union Law*, Sweet & Maxwell, London, 2011, 735–738; C-106/77. Simmenthal ítélet, ECLI:EU:C:1978:49.

[10] Lásd részletesebben: Gombos Katalin: *Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után,* Wolters Kluwer, Budapest, 2011.

Az Európai Unió sui generis önálló jogrendszere közvetlenül hat a tagállami bíróságokra és kötelezettségeket keletkeztet azok számára.[11] A szakirodalom ezt a struktúrát következetesen a „decentralised enforcement" modelljeként írja le, amelyben a tagállami bíróságok az uniós jog elsődleges végrehajtói,[12] és e tevékenységük során biztosítaniuk kell az uniós jog teljes érvényesülését.[13] A szakirodalom már a nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog egymáshoz való viszonyából, annak a bírói szerepekre gyakorolt hatásaként levezette a funkcionális kettősséget (dédoublement fonctionnel).[14] Az uniós jog azonban túllép ezen a modellen: az autonóm jogrend doktrínája miatt a tagállami bíró nem két elkülönült rendszer között közvetít, hanem egy egységes, többszintű jogrendben működik. Ezt a különbséget hangsúlyozza Takis Tridimas is, aki szerint az uniós jog alkotmányos minősége a nemzeti bíróságok szerepét strukturálisan alakítja át.[15] Ennek megfelelő a szóhasználat is: az Európai Unió Bírósága és a tagállami bíróságok közötti viszony alkotmányos párbeszédként írható le. Ezek a követelmények a bírói szerepek struktúráját annyiban alakították át, hogy szükségképpeni vertikális együttműködés[16] alakult ki a tagállami bíróság és az Európai Unió Bírósága között. Paul Craig és Gráinne de Búrca hangsúlyozzák, hogy ez a kapcsolat nem klasszikus hierarchia, hanem strukturált együttműködés, amelyet az előzetes döntéshozatali mechanizmus tart fenn.[17] Ez az uniós jogi hatás a bírói szerepet kommunikációs és kooperatív dimenzióval bővítette. Ezzel a bírói szerep a klasszikus funkciók mellett transznacionális dimenzióval bővült, amely a bírót a jogrendek közötti közvetítővé teszi. Az EUSZ 19. cikk (3) bekezdés b) pontja és az EUMSZ 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali eljárás ennek a kibővült bírói szerepnek köszönhető együttműködésnek az intézményes kerete.

[11] Paul Craig – Gráinne de Búrca: *EU Law: Text, Cases, and Materials*, Oxford University Press, Oxford, 2020, 182–186.

[12] Uo., 263–270.

[13] Az elv alapját már a korai esetjog lefektette: C-26/62. Van Gend en Loos ítélet, ECLI:EU:C:1963:1; Costa kontra E.N.E.L. ítélet, ECLI:EU:C:1964:66.

[14] Georges Scelle: *Précis de droit des gens*, Párizs,Recueil Sirey, 1932, 54–56.

[15] Takis Tridimas: *The General Principles of EU Law*, Oxford,Oxford University Press, 2006, 5–12.

[16] Itt szükséges megemlíteni, hogy e vertikális szintű bírói párbeszédet bővítette ki a szabadság, biztonság és jog érvényesülésének térsége egyik vezető témájaként megvalósuló igazságügyi együttműködés horizontális, tagállami bíróságok közötti együttműködéssel is.

[17] Craig–Búrca: *EU Law,* 441–450.

Az előzetes döntéshozatali eljárás és annak változásai

Az előzetes döntéshozatali eljárás során a jelenleg a Bíróságból és a Törvényszékből álló Európai Unió Bírósága[18] biztosítja a jog tiszteletben tartását a Szerződések értelmezése és alkalmazása során,[19] ezért az EUMSZ 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali eljárás a tagállami bíróságok és az Európai Unió Bírósága közötti olyan együttműködés,[20] amely keretében az uniós jog egységes érvényesülése és értelmezése érdekében a tagállami bíró(ság) az Európai Unió Bíróságához fordulhat az uniós jog érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatos kérdésben.[21] Már ebből a megfogalmazásból következik, hogy az értelmezési és az érvénytelenséggel kapcsolatos előterjesztések két önálló altípusát jelentik az előzetes döntéshozatalnak. A Foto-Frost-ügy tanulsága, hogy miután a tagállami bíróság nem nyilváníthat érvénytelennek uniós jogi aktust, mert ez az Európai Unió Bíróságának kizárólagos hatásköre,[22] ezeknél az eljárásoknál szigorú előterjesztési kötelezettsége van minden tagállami bíróságnak. Az uniós jog értelmezése tekintetében előterjesztett előzetes döntéshozatali eljárásoknál az EUMSZ 267. cikkének második bekezdése minden tagállami bíróság számára lehetővé teszi, hogy ha úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához szükség van az értelmezendő uniós szabály alkalmazására, az Európai Unió Bíróságához előzetes döntéshozatali előterjesztést tegyen a szabály értelmezése kérdésében. Ez a lehetőség a tagállami bíróságokat korlátozás nélkül megilleti. A következetes esetjog értelmében sem jogalkotási, sem jogalkalmazási eszközökkel nem korlátozható a bírák előzetes döntéshozatali előterjesztési lehetősége, azaz e jogosultság nem kérdőjelezhető meg olyan szabályok vagy joggyakorlat alkalmazásával, amelyek ellehetetlenítik az Európai Unió Bírósága és a tagállami bíróság közötti párbeszédet, mert ez megfosztaná az Európai Unió Bíróságát attól, hogy a hatáskörét gyakorolja, illetve olyan ügyben, ahol az uniós jog értelmezésével összefüggő kérdések merülnek fel, határozzon.[23] Az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének korlátozásmentes jogosultsága azonban nem jelent

[18] Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdése szerint az Európai Unió Bírósága a Bíróságból, a Törvényszékből és különös hatáskörű törvényszékekből áll, jelenleg azonban különös hatáskörű törvényszék nincs az Európai Unió Bíróságán, a korábban ilyen funkciót betöltő Közszolgálati Törvényszék 2016-ban megszűnt, feladatait a Törvényszék vette át.

[19] EUSZ 19. cikk (1) bekezdés.

[20] Rachid Al Bitar – Noémia Bessa Vilela: Preliminary Ruling Procedure: A Cornerstone of Intergovernmental Coordination in the European Union, *Ars æqui*, 2025/10, 1–11. DOI: https://doi.org/10.61801/Arsaequi.2024.257

[21] Lásd részletesebben: Blutman László: *Az előzetes döntéshozatal – EU-jog a tárgyalóteremben*, Budapest, CompLex, 2003.

[22] C-314/85. Foto-Frost ítélet, ECLI:EU:C:1987:452.

[23] C-210/06. CARTESIO ítélet, ECLI:EU:C:2008:723, 96. és 97. pont.

„szabadosságot", ugyanis az előzetes döntéshozatal iránti kérelem helytállósága és szükségessége megítélésének felelőssége[24] kizárólag a kérdést előterjesztő bíróságot terheli.[25] Miután az uniós jog értelmezési monopóliuma végső soron az Európai Unió Bírósága kezében van, ezért létezik előterjesztési kötelezettséget előíró szabály is. Az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése szerint, ha egy tagállam olyan bírósága előtt folyamatban lévő ügyben merül fel értelmezésre irányuló kérdés, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, e bíróság köteles az Európai Unió Bíróságához fordulni.[26]

Az előzetes döntéshozatali eljárásban az Európai Unió Bírósága a feltett kérdésekre határozatában ad választ,[27] ezt követően a tagállami bíróság folytatja az eljárását, és meghozza a saját nemzeti ügyében a döntést.[28] Az eljárási sémából következik, hogy az előzetes döntéshozatali előterjesztéssel érintett alapügyekben a bírói szerepet is érinti, hogy jobban elválik egymástól a jogalkalmazás és a jogértelmezés. Az alapügyben kötelező értelmezést az Európai Unió Bírósága adja meg, de ennek az egyedi ügyben való alkalmazása az előterjesztő bíróra marad.

Sürgősségi előzetes döntéshozatal

Az előzetes döntéshozatali eljárás a gyakorlatban a sui generis uniós jogrend motorjának bizonyult. Az idők során számos átalakuláson esett át, amelyet részben szervezeti változás vagy ügyteher-nyomás okozott, de befolyásolta az előzetes döntéshozatali eljárások jellegét alulról jövő kezdeményezés, az előterjesztő bíróságok részéről feltett kérdések tartalmi változásának tendenciája is.[29] Az előzetes döntéshozatali eljárások szempontjából nagy jelentőségű változás volt a 2008. március 1-jén bevezetett sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás. Ez az eljárás lehetőséget teremtett arra, hogy a szenzitív, gyors elbírálást igénylő előzetes döntéshozatali előterjesztések nagyon rövid, három–hat hónapos időtartamon belül befejeződjenek az Európai Unió Bíróságán.

[24] C-510/19. Az [Openbaar Ministerie; Okirat-hamisítás] ítélet, ECLI:EU:C:2020:953, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

[25] C-188/10 és C-189/10. Melki ítélet, ECLI:EU:C:2010:363, 63. pont; C-299/15. Striani és társai végzés, ECLI:EU:C:2015:519, 33. pont.

[26] EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdés.

[27] C-235/95. Dumon ítélet, ECLI:EU:C:1998:365, 25. pont.

[28] C-17/81. Pabst ítélet, ECLI:EU:C:1982:129, 12. pont; C-291/05. R. N. G. Eind. ítélet, ECLI:EU:C:2007:771, 18. pont.

[29] A lezajlott szervezeti változásokról lásd részletesebben: Gombos Katalin: Az előzetes döntéshozatali eljárások változásai. *EU jog online*, 2026/1. DOI: https://doi.org/10.55413/561.a2600105.euo.

A 2024-es igazságügyi reform

Az előzetes döntéshozatali eljárásokban azonban a leglényegesebb változást a 2024 őszén lezajlott, a szakirodalom által „úttörőnek" nevezett[30] igazságügyi reform jelentette.[31] 2024. október 1-jétől az előzetes döntéshozatali eljárások lefolytatására részleges hatáskört kapott a Törvényszék, azaz ezzel megszűnt a Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására vonatkozó monopóliuma. Annak érdekében, hogy ez ne járjon az uniós jog koherenciájának és egységes értelmezésének sérelmével, számos garanciális szabályt alkottak meg. A Bíróság és a Törvényszék között az előzetes döntéshozatali eljárás lefolytatására sajátos hatáskörmegosztási szabályok érvényesülnek. Az előzetes döntéshozatali kezdeményezéseket változatlanul a Bírósághoz kell előterjeszteni, és a Bíróság az eljárási szabályzatának 93a. cikkében meghatározott szabályok szerinti előzetes elemzés alapján állapítja meg, hogy melyek azok az ügyek, amelyek megfelelnek az alapokmányban pontosan körülírt előírásoknak. A feltételeknek megfelelő előterjesztéseknek az elbírálását a Bíróság átadja a Törvényszéknek. Az első garanciális szabály, hogy az alapokmány pontosan körülírja azokat az ügycsoportokat, amelyek esetén sor kerülhet az előzetes döntéshozatali kérelem Törvényszék elé utalására. Az alapokmány 50b cikke alapján a Törvényszék rendelkezik hatáskörrel arra, hogy elbírálja az EUMSZ 267. cikke alapján előterjesztett azon előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket, amelyek kizárólag az alábbi egyes ügycsoportokba tartoznak: közös hozzáadottértékadó-rendszer; a jövedéki adók; a vámkódex; az áruknak a Kombinált Nómenklatúra szerinti tarifális besorolása; a visszautasított beszállás, közlekedési szolgáltatások késése vagy törlése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség; és az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelmi rendszere. Második garanciális szabály, hogy azokat az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket, amelyek más területekre is kiterjednek, változatlanul a Bíróság bírálja el. Nem a Törvényszék fogja elbírálni továbbá azokat az előzetes döntéshozatali kérelmeket sem, amelyek, habár a fenti ügycsoportokba tartoznak, önálló értelmezési kérdéseket vetnek fel az elsődleges jog – ideértve az Európai Unió Alapjogi Chartáját is –, a nemzetközi közjog vagy az uniós jog általános elvei vonatkozásában. Garanciális szabály az is, hogy a Törvényszéknek is joga van (vissza)utalni (áttenni) az ügyet a Bíróság elé, ha olyan elvi döntés meghozatalára van szükség, amely az uniós

[30] Bitar–Vilela: *Preliminary Ruling Procedure.*

[31] Az eljárási reform alapja, hogy az 2024. április 11-i (EU, Euratom) 2024/2019 európai parlamenti és tanácsi rendelet 2024. szeptember 1-jei hatálybalépésével módosult a Bíróság alapokmánya. A szervezeti változások, azaz az előzetes döntéshozatali eljárás részlegesen a Törvényszékre történő átruházása 2024. október 1-jén lépett hatályba.

jog egységességét és koherenciáját befolyásolhatja.[32] Az is az előzetes döntéshozatali eljárás koherenciáját védő garanciális szabály, hogy a Törvényszék által elbírált előzetes döntéshozatali ügyekben az alapokmányban megállapított feltételek mellett és korlátokon belül a Bíróság kivételesen akkor is felülvizsgálhatja a Törvényszék határozatait, ha fennáll a komoly veszélye annak, hogy az uniós jog egységessége vagy koherenciája sérül.[33]

A 2024-es igazságügyi reform bírói szerepre gyakorolt hatása

Az előzetes döntéshozatali eljárások kétszintűvé válása lehetőséget ad nem csupán a Bíróság előtti ügyteher csökkentésére, hanem arra is, hogy a Bíróság erősítse annak a bírói szerepének a gyakorlását, amely az uniós jog általános elveivel vagy az alapjogokkal összefüggő területeken megerősített elvi iránymutatásra ad lehetőséget. Az egyes szerzők által korszakalkotónak minősített[34] (mások által bírált[35]) 2024-es igazságügyi reform eredményeként lehetőség teremtődött arra, hogy a Bíróság értelmező gyakorlata jobban koncentráljon az Európai Unió saját alapjogi[36] katalógusa,[37] az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) értelmezésére. Abból, hogy a Bíróság a kétszintűvé vált előzetes döntéshozatali eljárásokban fenntartotta magának azon előterjesztések elbírálásának hatáskörét, amelyek a Charta értelmezésére vonatkoznak, arra következtethetünk, hogy az alkotmánybíróság-típusú alapjogi bírói szerepe erősödni fog, amely feltételezhetően átalakítja az előzetes döntéshozatal szerepét is. A Charta elsődleges jogforrások rangjára emelése az alapjogok kikényszeríthetőségét biztosítja, amely visszacsatolásként a Bíróság alapjogvédelmi, európai alkotmányossági

[32] EUMSZ 256. cikk (3) bekezdés.

[33] EUMSZ 256. cikk (3) bekezdés.

[34] Tanja Hilpold: The 2024 Reform of the EU Judicial System and the Transformation of the Court of Justice into a Constitutional Court, *European Papers – A Journal on Law and Integration*, 2025/3, 837–862. DOI: https://doi.org/10.15166/2499-8249/856

[35] Jacopo Alberti: O Tell Me the Truth About the Transfer of Preliminary References to the General Court. Three Narratives to Be Questioned, Two Thorny Issues to Be Introduced and One Scenario to be Addressed as the Main Legacy of the Recent Reform of the CJEU Statute, *European Papers – A Journal on Law and Integration*, 2025/2, 333–356. DOI: https://doi.org/10.15166/2499-8249/835

[36] Robert Schütze: Judicial Powers III: EU Fundamental Rights, in uő: (ed.): *European Constitutional Law,* Cambridge, Cambridge University Press, 2015, 429–470. DOI: https://doi.org/10.1017/CBO9781316481790.016

[37] Gráinne de Búrca: The Road not Taken: The European Union as a Global Human Rights Actor, *American Journal of International Law*, 2011/4, 649–693. DOI: https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.105.4.0649

feladatainak[38] erősödéséhez vezet, egyben megsokszorozza az EU jogvédelmi feladatait, így ezek a változások a jövő egyik új kihívását is előrevetítik. Az eddigi tendenciák alapján látható, hogy a Charta alkalmazásának előretörése az uniós jog számos alapvető alkotmányossági kérdésének reneszánszát is magával hozza (például az elsőbbség és a közvetlen hatály elveinek[39] az európai szintű alkotmányosság[40] szolgálatába állítása). Azt a tételt, hogy az uniós jog alkalmazhatósága csak a Charta hatálya alá tartozó helyzetekben jelenti a Charta által garantált alapjogok alkalmazhatóságát, azaz a Charta rendelkezései – uniós elem hiányában – önmagában nem teremtik meg a Bíróság jogértelmezési hatáskörét, árnyalja az, hogy ha a Chartát az uniós jog „árnyékának" tekintjük, vannak olyan szürke zónák az árnyék szélén, ahol – Lenaerts metaforáját használva – nehéz meghatározni, hol végződik a sötétség és hol kezdődik a fény.[41]

Az előzetes döntéshozatali eljárások tartalmi változásai

Az előzetes döntéshozatali rendszer az idők során az igazságügyi reformoktól függetlenül is átesett tartalmi változásokon is.[42] Az előzetes döntéshozatal eredeti céljához[43] képest ma már a tagállami bírói előterjesztések nagyobb részben nem egyszerűen uniós jogértelmezési kérdéseket vetnek fel, hanem az előzetes döntéshozatali előterjesztések igen nagy hányadban a tagállami jog[44] vagy hatósági,[45]

[38] Anthony Arnull: A Constitutional Court for Europe?, *Cambridge Yearbook of European Legal Studies,* 2004/6, 1–34. DOI: https://doi.org/10.5235/152888712802759502; Eleanor Sharpston – Geert de Baere: The Court of Justice as a Constitutional Adjudicator, in Anthony Arnull – Catherine Bernard – Michael Dougan – Eleanor Spaventa (eds): *A Constitutional Order of States? Essays in EU Law in Honour of Alan Dashwood,* Oxford, Hart Publishing, 2011, 123, 124–125. DOI: https://doi.org/10.5040/9781472565402

[39] Alec Stone Sweet: *The Judicial Construction of Europe,* Oxford, Oxford University Press, New York, 2004; George Steiner: *Une Certaine Idee De L'europe,* Arles, Actes Sud, 2005; Pierre Pescatore: The Doctrine of Direct Effect: An Infant Disease of Community Law, *European Law Review,* 1983/8, 155–157, 157.

[40] Kaarlo Tuori: European Constitutionalism, in Roger Masterman – Robert Schütze (eds.): *The Cambridge Companion to Comparative Constitutional Law,* Cambridge, Cambridge University Press, 2019, 521–553. DOI: https://doi.org/10.1017/9781316716731

[41] Koen Lenaerts – José A. Gutiérrez-Fons: *Az Európai Unió Bíróságának jogértelmezési módszerei,* HVG-ORAC, Budapest, 2022, 113–121.

[42] Takis Tridimas: Knocking On Heaven's Door: Fragmentation, Efficiency And Defiance In The Preliminary Reference Procedure, *Common Market Law Review*, 2003/1, 9–50. DOI: https://doi.org/10.54648/5115417

[43] Koen Lenaerts – Kathleen Gutman – Janek Tomasz Nowak: *EU Procedural Law,* Oxford, Oxford European Union Law Library, 2023; Robert Schütze: *Judicial Powers I: (Centralised) European Procedures in European Constitutional Law,* Cambridge, Cambridge University Press, 2015, 343–393.

[44] C-557/23. SPAR Magyarország ítélet, ECLI:EU:C:2024:737; C-653/22. Mali ítélet, ECLI:EU:C:2023:912.

[45] C-391/22. Tüke Busz ítélet, ECLI:EU:C:2023:892.

illetve bírói gyakorlat[46] uniós joggal való összeegyeztethetőségére vonatkoznak.[47] Ennek szükségképpeni következménye, hogy változik az Európai Unió Bírósága által adott válaszok módszertana. Ezen túl az összeegyeztethetőség kérdésében adott jogértelmezés inter partes – intra causa – erga omnes hatálya tekintetében már korábban lefolytatott szakmai vitákat[48] is újra felszínre hozhatja, és újra ráirányítja a figyelmet a tartalmilag szintén átalakult hasznos válasz elvére.[49] Álláspontom szerint az Európai Unió Bírósága – az összeegyeztethetőségre vonatkozó előterjesztések esetén – támpontokat ad a jogalkalmazás uniós jognak megfelelő kritériumairól,[50] de a kérdés érdemi vizsgálatának lehetőségét[51] (és felelősségét[52]) a tagállami bíróság elé[53] visszautalja.[54] Ettől elkülönítendő és csak ál-visszautalásnak minősíthetők[55] azok az esetek, amikor az Európai Unió Bírósága gyakorlatilag megtagadja az érdemi válaszadást, arra hivatkozva, hogy a ténybeli alap nem került megfelelően bemutatásra.[56] Mindezek előrevetítik, hogy az összeegyeztethetőségi kérdések esetén új módszertani megoldásokra van szükség, amely felvetheti az érvelési (és jogértelmezési) technikák átalakulását is.[57]

[46] C-932/19. OTP Jelzálogbank Zrt. és társai ítélet, ECLI:EU:C:2021:673.

[47] Somssich Réka – Fehér Miklós Zoltán: Magyar előzetes döntéshozatali eljárások 2004–2019, *Európai Tükör,* 2019/3, 13–14. DOI: https://doi.org/10.32559/et.2019.3.1

[48] A kiindulópont szerint az előzetes döntés kötelező a kérdést előterjesztő bíróságra nézve. Ugyanakkor vitatott, hogy a klasszikus előzetes döntéshozatal sajátosságai – különösen az, hogy az EUB nem a konkrét jogvitát dönti el, hanem kizárólag az uniós jog értelmezését adja meg – kizárják-e a klasszikus értelemben vett erga omnes hatályt. Az angolszász, a német és a francia szakirodalomban ez élénk vitákat generált (lásd pl. Paul Craig, Gráinne de Búrca, Takis Tridimas, Anthony Arnull, Christian Calliess, Matthias Ruffert, Rudolf Streinz, Eberhard Grabitz, Meinhard Hilf, Martin Nettesheim, Andreas Haratsch, Christian Koenig, Matthias Pechstein, Thomas Oppermann, Claus Dieter Classen, Martin Nettesheim, Claude Blumann, Louis Dubouis, Jean-Paul Jacqué, Denys Simon, Joël Rideau, Marc Blanquet, Koen Lenaerts nézeteit).

[49] C-83/14. CHEZ Razpredelenie Bulgaria ítélet, ECLI:EU:C:2015:480, 71. pont.

[50] C-352/20. HOLD Alapkezelő ítélet, ECLI:EU:C:2022:606, 66–67. pont.

[51] C-924/19. PPU. és C-925/19. PPU. FMS és mások ítélet, ECLI:EU:C:2020:367.

[52] C-512/21. Aquila Part Prod Com SA ítélet, ECLI:EU:C:2022:950.

[53] C-147/22. Központi Nyomozó Főügyészség ítélet, ECLI:EU:C:2023:790.

[54] Márton Varju – Ernő Várnay: After the Judgment: The Implementation of Preliminary Rulings in the Hungarian Judicial System 2004–2019 and Beyond, *Common Market Law Review,* 2022/6, 1743–1770. DOI: https://doi.org/10.54648/cola2022117

[55] Létezik egy olyan nézet, hogy mindkét helyzetet visszautalásként kell kezelni. Lásd Várnay Ernő: Az Európai Unió Bírósága visszautal a magyar bírósághoz, *Európai Tükör,* 2019/3, 23–33. DOI: https://doi.org/10.32559/et.2019.3.2

[56] C-705/21. AxFina Hungary Zrt. ítélet, ECLI:EU:C:2023:352, 36. pont.

[57] Lásd: Koen Lenaerts – José A. Gutiérrez-Fons: To Say What the Law of the EU Is: Methods of Interpretation and the European Court of Justice, *EUI Working Papers*, 2013/9, 1–48, Blutman László: *Értelmezés a jogban. A jog a nyelv fogságában,* Budapest, Gondolat, 2025.